

регулювання цін і тарифів на окремі види продукції, товарів і послуг; інформації щодо врахування пропозицій Ради національної безпеки і оборони України до проекту закону про Державний бюджет України по статтях, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки і оборони України; інформації про залучення довгострокових (більше одного року) кредитів (позик), надання гарантій, набуття прав поручителя за такими зобов'язаннями державними підприємствами, у тому числі господарськими товариствами, у статутному фонді яких державі належить 50 та більше відсотків акцій (часток, паїв);

передбачено подання до законопроекту, який впливає на показники бюджету фінансово-економічного обґрунтування (включаючи відповідні розрахунки) та пропозицій змін до законодавчих актів щодо скорочення витрат бюджету та/або джерел додаткових надходжень бюджету для досягнення збалансованості бюджету; передбачено визначення у додатках до закону про Державний бюджет України видатків споживання, з них видатків на оплату праці, комунальних послуг і енергоносіїв, та видатків розвитку в бюджетних установах (у додатках до закону, що визначають бюджетні призначення), переліку та обсягів кредитів (позик), що залучаються державою від іноземних держав, банків і МФО для реалізації інвестиційних програм (проектів) в розрізі бюджетних програм (окремим додатком до закону).

З метою уникнення тих, антиконституційних випадків, коли в зв'язку з негативною політичною ситуацією в країні, Україна фактично існувала без головного фінансового закону – закону України про державний бюджет

на відповідний рік, Бюджетним кодексом України удосконалено процедуру прийняття цього закону. Так, у разі застосування Президентом України права вето до закону про Державний бюджет України встановлено вимогу щодо прийняття Верховною Радою невідкладно рішення про його повторний розгляд та подання у тижневий строк Кабінетом Міністрів України до Верховної Ради України змін до показників, зазначених у текстових статтях такого закону, та оновлених додатків до нього відповідно до пропозицій Президента України. Тобто, відхилення проекту закону про державний бюджет не передбачається взагалі – парламент приречений його прийняти. В цілому Бюджетним кодексом України 2010 року складає досить позитивне враження. Ефективність дії норм нового Бюджетного кодексу України можна буде оцінювати за наслідками дії Закону України "Про Державний бюджет на 2011 рік".

1. Бюджетний кодекс України від 01.06.2001 р., № 2542 – III // [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2542-14>. 2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р., № 2456 – VI // [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17>. 3. Ганущак Ю. Новий Бюджетний кодекс: на фінансові революції не очікуйте. // Дзеркало тижня., № 26 (806) 10, 16.07.2010 р. // [електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.dt.ua/2000/2040/70023/>. 4. Бюджетный кодекс Российской Федерации от 31.07.1998 года, № 145-ФЗ // [електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.roskodeks.ru/codex/197.html>. 5. Розпорядженням Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі" від 14.09.2002 року, №538-р // [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=538-2002-%F0>.

Надійшла до редколегії 20.10.10

Н. Златіна, асп.

ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКИХ СИСТЕМ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН (НА ПРИКЛАДІ ФРАНЦІЇ, НІМЕЧЧИНИ, ІТАЛІЇ ТА ШВЕЙЦАРІЇ)

У статті розглядаються банківські системи чотирьох країн, а саме: Франції, Німеччини, Італії та Швейцарії. Аналізується перший і другий рівні банківської системи та органи, що здійснюють функцію нагляду за банківською діяльністю у кожній з країн.

Ключові слова: банківська система, центральний банк, універсальні банки, спеціалізовані банки, банківський надгляд.

В статті розглядаються банківські системи чотирьох країн, а саме: Франції, Німеччини, Італії та Швейцарії. Аналізується перший і другий рівні банківської системи та органи, що здійснюють функцію нагляду за банківською діяльністю у кожній з країн.

Ключевые слова: банковская система, центральный банк, банки универсального типа, специализированные банки, банковский надзор.

The article deals with banking systems of four countries – France, Germany, Italy and Switzerland. The first and the second levels of banking system as well as the organs that carry out supervisory function of banking activity in each of the countries have been analysed.

Key words: banking system, central bank, universal banks, specialized banks, banking supervision.

Одним з головних чинників економічного зростання будь-якої країни є стабільність банківської системи. Управління нею є цільовим напрямом у діяльності держави і забезпечується шляхом регулювання відповідного законодавства. Держава визначає спеціальні органи, що виступають в ролі суб'єктів управління банківською системою, до яких належить насамперед центральний банк.

Питання банківської системи досліджується багатьма вченими-економістами, але з правової точки зору цю тему розробляють у своїх працях вчені-юристи, зокрема Л.К.Воронова, Д.О.Гетманцев, І.Б.Заверуха, О.А.Костюченко, В.Л.Кротюк, А.Т.Ковальчук, О.П.Орлюк, В.В.Пасічник, А.О.Селіванов та інші.

Банківські системи зарубіжних країн в загальному вигляді мають багато спільного, але водночас у кожній з них є свої особливості.

Так, до структури банківської системи Франції входить: Банк Франції, як центральний банк країни; депозитні банки, що спеціалізуються в галузі короткострокових кредитних операцій; інвестиційні або ділові банки,

що фінансують промислове виробництво шляхом емісійно-установчих операцій та банки середнього та довгострокового кредиту [1, с.152].

Банк Франції посідає центральне місце в організації фінансової системи, створює сприятливі умови для її функціонування, забезпечуючи стабільність цін, грошей і надійність банківського сектору [2, с.151].

До структури Банку Франції входять дві ради: Генеральна Рада та Рада з питань грошової політики.

Генеральна Рада займається кадровими питаннями, визначенням прибутку Банку Франції тощо. Організаційно до структури Генеральної Ради входить Рада з питань грошової політики, представники Ради міністрів, казначейства та інших структур.

До компетенції Ради з питань грошової політики входить розробка грошової стратегії і тактики держави, визначення основних грошових агрегатів та інших показників, що забезпечують досягнення кінцевих цілей грошової політики. Очолює Раду керуючий Банком

Франції, крім того, до її складу входять вісім членів, що призначаються Радою міністрів [3, с.158].

Депозитні банки утворюють об'єднання, найбільшими серед яких є ті, що очолюються великими банками – "Credit Agricole", "BNP Paribas", "Societe Generale".

Процес концентрації банківського капіталу не припинявся з часу закінчення Другої світової війни, особливо він прискорився в період націоналізації з 1982 до 1986 рр. Націоналізація мала на меті порятунок проблемних банків, перебудову та укріплення банківського сектору. Наприкінці 1980-х років майже всі банки були продані приватним інвесторам.

Ділові банки здавна спеціалізувались лише на довгострокових операціях, вони розміщували вклади своїх клієнтів у цінні папери. Але в 1966 році цим банкам дозволили здійснювати короткострокові операції. Таким чином, вони стали схожі на універсальні банки і їх клієнтами стали великі промислові та торговельні фірми.

Банки середнього та довгострокового кредиту здебільшого належать великим банкам, які надають їм ресурси для видачі кредитів і забезпечують обслуговування платіжного обороту [4, с.69-70].

Особливе місце у Франції займає система банківського контролю, головну роль в якій відіграють Міністерство економіки і фінансів та Банк Франції. Міністерство здійснює передусім політичне керівництво, а центральний банк – контроль за діяльністю кредитних установ. Крім того, створені ще 4 органи контролю за банками, а саме: Національна кредитна рада, Комітет банківської регламентації, Комітет кредитних установ та Банківська комісія. Організаційно вони перебувають під безпосереднім контролем Банку Франції та Міністерства економіки і фінансів.

Національна кредитна рада здійснює реєстрацію розпоряджень монетарної влади, виконує консультативні функції, здійснює велику дослідну роботу, готує рекомендації з монетарної політики.

Комітет банківської регламентації визначає правила функціонування кредитних установ, підписує фінансові умови їх діяльності, визначає порядок відкриття відділень і умови участі в капіталах інших установ.

Комітет кредитних установ приймає рішення, що безпосередньо стосуються кредитних установ, здійснює перевірку відповідності їх діяльності до вимог їх статусу, технічних і фінансових засобів, репутації акціонерів тощо.

Банківська комісія здійснює нагляд за дотриманням законодавства на основі бухгалтерських рахунків і звітності, перевіряє законність операцій усіх кредитних установ країни, в тому числі і зарубіжних філій. За розпорядженням Банку Франції Банківська комісія проводить ревізії на місцях. Вона наділена повноваженнями з перевірки будь-якої банківської документації, використовує інформацію Центрального бюро ризиків, що здійснює свою діяльність в Банку Франції для визначення рейтингу клієнтів. За результатами юридичного нагляду можуть застосовуватись санкції, зокрема: штрафи, застереження, а також усунення від посади керівництва та анулювання ліцензії банку [5, с.167-168].

Банківська система Німеччини складається з Федерального банку (Бундесбанк), універсальних банків, до яких входять приватні, кооперативні та публічно-правові банки та спеціалізованих банків, якими є приватні та публічно-правові банки.

Бундесбанк здійснює регулювання за допомогою валютно-грошових повноважень, що надані йому законом, грошового обігу і кредитного забезпечення економіки з метою збереження стабільності валюти, а також піклується про банківське виконання системи розрахунків у країні та за кордоном. У його розпорядженні є цілий ряд

валютно-політичних інструментів, що використовуються ним самостійно, без втручання інших відомств.

Органами управління Бундесбанку є Рада центрального банку, Рада директорів та Правління центральних земельних банків [6].

Рада центрального банку визначає грошово-кредитну і валютну політику. До її складу входять президент Бундесбанку, віце-президент і президенти земельних банків. Рішення ухвалюються простою більшістю голосів. Склад ради призначається президентом Німеччини за поданням федерального уряду, а президенти земельних банків – за пропозицією федерального ради.

Рада директорів є центральним виконавчим органом Бундесбанку. До його складу входять президент та віце-президент і вісім інших членів. Їх призначає президент за поданням федерального уряду на строк вісім років, хоча можливі коротші і довші строки. Директорат відповідає за операції з державою та її грошовими фондами, а також за валютні операції, операції на валютному ринку [7, с.60].

Центральний банк земель очолює правління, до складу якого входить президент та віце-президент. В той же час, до складу найбільших центральних банків земель входять додатково ще по одному члену правління. Члени правління, як і члени Ради директорів, повинні мати високу професійну кваліфікацію. Призначення президентів, які є одночасно членами Ради центрального банку відбувається так само, як і призначення членів Ради директорів. Проте пропозиції належать не Федеральному уряду, а Бундесрату (палаті парламенту).

Бундесрат зобов'язаний згідно із законодавством кожної землі дотримуватись пропозицій компетентного органу, як правило, уряду землі.

Завдання центральних земельних банків полягає у здійсненні операцій і адміністративному управлінні у своєму регіоні. До їх компетенції входить також право робити висновок під свою відповідальність щодо операцій із адміністраціями землі і кредитними інститутами свого регіону, якщо вони перебувають поза компетенцією Ради директорів.

У кожному центральному земельному банку діє дорадчий орган – Рада, яка обговорює з президентом центрального банку землі питання, що стосуються валютної і кредитної політики, а з Правлінням банку – щодо шляхів вирішення завдань, що входять до компетенції банку [8, с.181].

Універсальні банки поділяються на три категорії: приватні банки, до яких належать 5 великих банків, близько 200 регіональних, 60 філій іноземних банків та 70 приватних банків; кооперативні банки, до яких належать близько 2500 кредитних товариств Фольксбанку та Райффайзенбанку, що функціонують у невеликих містах; публічно-правові банки, до яких належать близько 600 ощадних кас та 12 жироцетралей, що діють за регіональним принципом і в сукупності мають майже 19 000 філій.

Спеціалізованих банків у Німеччині налічується близько 200, за правовими ознаками вони також поділяються на приватні та публічно-правові. Найпоширенішими типами спеціалізованих банків є: іпотечні банки, будівельні-ощадні каси, банки споживчого кредиту, інвестиційні банки, гарантійні банки.

Нагляд за діяльністю комерційних банків у Німеччині здійснює Федеральне відомство контролю, яке підпорядковується вказівкам та службовому наглядові федерального міністра фінансів. Контрольна функція не входить до компетенції Бундесбанку з метою недопущення адміністративного тиску на банки. Відомство є самостійним федеральним верховним органом, який

керує системою кредитних інститутів, видає ліцензії на банківську діяльність, встановлює обов'язкові вимоги для банківських установ, здійснює нагляд за додержанням банківського законодавства та має право вимагати від банків будь-яку інформацію, проводити ревізії, втручатися в оперативну діяльність і видавати розпорядження щодо негайного припинення операцій [9, с.137].

До банківської системи Італії входить: Банк Італії та Міжвідомчий комітет з кредитів і заощаджень, як перший рівень. До другого рівня належать комерційні банки та спеціалізовані фінансово-кредитні установи.

Банк Італії є виконавчим інструментом у грошово-кредитній сфері і є впливовою економічною установою у сфері державного регулювання економіки.

За організаційною структурою він є акціонерним банком і належить ощадним банкам, іншим великим комерційним банкам, страховим компаніям та установам соціального забезпечення. Контроль з боку держави за центральним банком здійснюється опосередковано – через володіння контрольним пакетом акцій вищезазначених структур – акціонерів Банку Італії.

Керівник Банку Італії призначається Президентом країни за поданням прем'єр-міністра. Важливі рішення ухвалюються після обговорення в директораті Банку Італії, до складу якого входить керівник, генеральний директор та два його заступники. Наради директорату проводяться 2 рази на місяць.

Очолює Банк Італії Вища Рада, до якої входить керуючий, що обирається Радою і 12 директорів. Головним її завданням є реалізація рішень Міжвідомчого комітету з кредитів і заощаджень.

Міжвідомчий комітет з кредитів і заощаджень є державним інститутом, головою якого є міністр казначейства, а членами – міністр громадських робіт, міністр промисловості, міністр сільського господарства, міністр зовнішньої торгівлі, міністр бюджету і економічного програмування та міністр фінансів. Крім, зазначених посадових осіб, у роботі комітету бере участь керівник Банку Італії [10].

Комерційні банки Італії поділяються на: депозитні банки, банки рухомого майна та інвестиційні банки.

До депозитних банків належать, насамперед, три банки національних інтересів зі своїми філіалами, які є власністю Інституту реконструкції промисловості. Вони поділяються на 5 категорій: 5 найбільших банків, 5 великих банків, 11 середніх банків, 20 дрібних та 194 найдрібніших банків.

До банків рухомого майна належать 5 банків, які створюють конкуренцію своїм державним аналогам, оскільки у своїй основі вони є приватними.

Інвестиційні банки Італії представлені державними та напівдержавними банками, які здійснюють середньострокове і довгострокове кредитування промисловості, дрібних і середніх фірм, а також інфраструктури країни [11, с.257].

Залежно від правової форми спеціалізовані фінансово-кредитні установи Італії поділяються на такі категорії: юридичні особи публічного права, в тому числі спеціальні кредитні підрозділи банків – юридичних осіб публічного права, які наділені власною правосуб'єктністю; корпорації, що засновані банками; спеціальні кредитні підрозділи банків – юридичних осіб публічного права і ощадних банків, що не наділені власною правосуб'єктністю, але мають окремий капітал.

Більшість спеціальних кредитно-фінансових установ прямо або опосередковано належать до державного сектору. Це залежить від правової форми або від того, кому належить контрольний пакет акцій – державі чи її органам [12, с.330].

Функції банківського і фінансового нагляду в Італії виконують 3 органи: Міжвідомчий комітет з кредитів і заощаджень, Банк Італії та Національна комісія з контролю за фінансовими компаніями та фондовою біржею.

Міжвідомчий комітет відповідає за загальний нагляд у сфері кредитної політики і захисту ощадних внесків. Банк Італії готує проекти рішень і пропозицій з питань нагляду за резолюціями Міжвідомчого комітету, встановлює правила нагляду і сам безпосередньо його здійснює у документарній чи дистанційній формах. Національна комісія з контролю над фінансовими компаніями і фондовою біржею контролює діяльність кредитно-фінансових установ на ринку цінних паперів [13, с.268].

Банківська система Швейцарії представлена Національним банком Швейцарії, універсальними та спеціалізованими банками.

Національний банк Швейцарії – це акціонерна компанія з капіталом 25 млн. швейцарських франків. 55% його капіталу належить кантонам, кантональним банкам та іншим структурам публічного права, а 45% – фізичним та юридичним особам. Водночас Федеральний уряд Швейцарії не володіє акціями Національного банку Швейцарії.

Керівними органами Національного банку Швейцарії є Банківська рада та Рада керуючих.

До складу Банківської ради входять 11 осіб, з яких 6, у тому числі президент і віце-президент, призначаються Федеральною радою, а 5 – зборами акціонерів. Функцією Банківської ради є контроль за діяльністю банків.

Рада керуючих складається з 3 членів та їх заступників, що призначаються Федеральною радою за поданням Банківської ради терміном на 6 років. Рада керуючих є виконавчим органом Національного банку Швейцарії, яка відповідає за грошову політику.

Групу універсальних банків Швейцарії складають великі банки, кантональні, регіональні та ощадні банки.

До найбільших Швейцарських банків належать: "Credit Suisse", "Credit Suisse First Boston", "United bank of Switzerland" та "Union Bank of Switzerland". На сьогодні частка цих банківських установ в активах банківської системи країни становить майже 63 відсотки.

Державними є 24 кантональні банки. Держава відповідає за їх зобов'язання, а управління ними проводиться за участі органів місцевої влади. Спочатку вони займались лише залученням вкладів та іпотечним кредитуванням, а нині перетворились на повноцінні універсальні банки.

Частина регіональних банків та ощадних кас Швейцарії є державними. Деякі з них функціонують у формі акціонерних товариств, однак, незалежно від форм власності їх діяльність має локальний характер.

До спеціалізованих банківських установ належать: інвестиційні банки, іноземні банки та приватні банкіри.

Інвестиційні банки спеціалізуються на операціях з цінними паперами. Іноземні банки не займаються залученням депозитів, а спеціалізуються на кредитуванні великих підприємств, управлінні майном клієнтів та фондових операціях. Приватні банкіри спеціалізуються на депозитах, довірчих та фондових операціях. Вони являють собою установи, засновники яких несуть особисту відповідальність за всі борги. Вони не є акціонерними товариствами і від них не вимагається формування резервів [14, с.72-74].

Федеральна комісія банківської діяльності несе відповідальність за здійснення нагляду за банківською діяльністю у Швейцарії.

Нагляд за діяльністю найбільших банківських груп має на меті: зниження системних ризиків, отримання більш актуальної та точної інформації про ефективний

розвиток найбільших банківських груп, підвищення надійності швейцарських систем нагляду та взаємодію з компетентними органами інших країн, індивідуальний нагляд за діяльністю банківських груп, що діють в інших країнах тощо [15, с.572].

Підводячи підсумок, можна дійти висновку, що банківські системи країн, що розглядалися у даній статті мають дворівневий характер. На першому рівні діють центральні банки, але у банківській системі Італії на цьому рівні діють Банк Італії та Міжвідомчий комітет з кредитів і заощаджень. Другий рівень зазначених країн представлений універсальними та спеціалізованими банками, що мають ряд особливостей.

Особливої уваги заслуговує питання банківського нагляду. Так, у Франції та Італії нагляд за банківською діяльністю здійснюється не лише центральними банками, але й спеціальними уповноваженими органами. Функція нагляду в Німеччині та Швейцарії не входить до функцій центральних банків цих країн, а здійснюється спеціально створеними органами.

1. Мельник П.В. Банківські системи зарубіжних країн: підручник / Мельник П.В., Тарангул Л.Л., Гордей О.Д. – К.: Алерта, Центр учбової літератури, 2010. – С.152.
2. Там само – С.151.
3. Рудий К.В. Финансовые, денежные и кредитные системы зарубежных стран: Учеб.пособие. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Новое знание, 2004. – С.158.
4. Рисін В.В. Грошово-кредитні системи зарубіжних країн: Навч. посіб. – К.: УБС НБУ, 2007. – С.69-70.
5. Рудий К.В. Финансовые, денежные и кредитные системы зарубежных стран: Учеб.пособие. – 2-е изд., испр. и доп. – М., 2004. – С.167-168.
6. Офіційна Інтернет сторінка Федерального банку Німеччини: <http://www.bundesbank.de>.
7. Рисін В.В. Грошово-кредитні системи зарубіжних країн: Навч. посіб. – К., 2007. – С.60.
8. Мельник П.В. Банківські системи зарубіжних країн: підручник/Мельник П.В., Тарангул Л.Л., Гордей О.Д. – К., 2010. – С.181.
9. Старинский М.В. Порівняльне банківське право: Навч. посіб. – Суми, 2006. – С.137.
10. Офіційна Інтернет сторінка Банку Італії: <http://www.bancaditalia.it>.
11. Мельник П.В. Банківські системи зарубіжних країн: підручник/Мельник П.В., Тарангул Л.Л., Гордей О.Д. – К., 2010. – С.257.
12. Рудий К.В. Финансовые, денежные и кредитные системы зарубежных стран: Учеб.пособие. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Новое знание, 2004. – С.330.
13. Мельник П.В. Банківські системи зарубіжних країн: підручник / Мельник П.В., Тарангул Л.Л., Гордей О.Д. – К., 2010. – С.268.
14. Рисін В.В. Грошово-кредитні системи зарубіжних країн: Навч. посіб. – К.:УБС НБУ, 2007. – С.72-74.
15. Нобель П. Швейцарское финансовое право и международные стандарты / П.Нобель; [пер. с англ.] – М.:Волтерс Клувер, 2007. – 1152 с. – С.572.

Надійшла до редколегії 20.10.10

УДК 346.9

О. Зярянний, асп.

ВИНА В СИСТЕМІ УМОВ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

У запропонованій статті досліджується вина як одна з умов господарсько-правової відповідальності, визначаються ознаки цього поняття. Особлива увага приділяється значенню суб'єктивної умови відповідальності при встановленні меж впливу на економічні інтереси порушника.

Ключові слова: вина, господарсько-правова відповідальність, господарські санкції, суб'єктивна умова відповідальності, господарське правопорушення.

В предложенной статье исследуется вина как одно из условий хозяйственно-правовой ответственности, определяются признаки этого понятия. Отдельное внимание уделено значению субъективной условию ответственности при определении пределов воздействия на экономические интересы правонарушителя.

Ключевые слова: вина, хозяйственно-правовая ответственность, хозяйственные санкции, субъективное условие ответственности, хозяйственное правонарушение.

In the proposed article the author touches upon the problem of guilt, as one of the causes of economy-legal responsibility, determines the main features of this definition. Separate attention is paid to the subjective cause of responsibility while setting the frameworks of influence on the economic interests of the infringer.

Key words: guilt, economy-legal responsibility, economic sanctions, subjective cause of responsibility, economic offence.

Серед факторів, наявність котрих дозволяє суб'єкту господарювання чи уповноваженому державному органу привести в дію механізм господарсько-правової відповідальності, є встановлена вина правопорушника, що виступає змістом суб'єктивної умови відповідальності.

В юридичній літературі поняття вини розглядалося переважно у відношенні до кримінальної [2, с.8;1, с.170] та цивільно-правової відповідальності [4, с.283].

Метою цієї статті є дослідження вини як умови господарсько-правової відповідальності, виявлення загальних та специфічних властивостей цього засобу, що проявляються у механізмі правового регулювання господарських відносин.

В юридичній літературі проблеми вини суб'єкта господарювання стали предметом досліджень багатьох науковців і практиків: М.С. Малєїна, В.К. Мамутова, Б.І. Пугінського, Ф. Л. Рабіновича, В.С. Щербини та інших. Незважаючи на значну увагу приділену порушеній проблематиці, на практиці і в науці господарського права виникають все нові питання, які вимагають доктринально обґрунтованої відповіді.

Предметом дослідження у цій статті поняття вини, зміст якого концентрує в собі індивідуальні критерії оцінки діяльності суб'єкта господарювання.

В рамках інституту господарсько-правової відповідальності поняття вини розглядається під різним кутом зору. На думку М.С. Малєїна, вина суб'єкта господарювання являє собою сукупність неправомірних дій, окре-

мих підрозділів підприємства чи конкретних посадових осіб, які утворюють юридичну особу. При цьому в основі відповідного поняття перебуває удавана воля суб'єкта господарювання, а не механічно складене волевиявлення працівників, з яких формуються трудовий колектив. Подібно до того, як колективна воля не зводиться до автоматичного узагальнення індивідуальних волей, а постає у новій якості, так і вина суб'єкта господарювання є самостійним поняттям. Його змістом є удавана воля, і свідомість окремих учасників колективу, а не конкретних індивідів, що перебувають поза зв'язками з господарською організацією [7, с.66].

В свою чергу Б. І. Пугінський розглядає вину суб'єкта господарювання як невикористання ним наданих прав та можливостей, необхідних для належного виконання зобов'язання, а також не докладання нормальних, допустимих законом зусиль, що дозволяють запобігти правопорушенню [10, с.24].

Вперше, поняття вини суб'єкта господарювання було виокремлено на законодавчому рівні із загального поняття вини в нормах Господарського кодексу України (далі ГК), ч.2 ст. 218 якого передбачені особливості суб'єктивної умови господарсько-правової відповідальності. Згідно з цією нормою ГК, учасник господарських відносин відповідає за невиконання або неналежне виконання господарського зобов'язання чи правил здійснення господарської діяльності якщо не доведе, що ним вжито всіх залежних від нього заходів для недопу-

